

MÚSICA I FOLKLORE DEL DIVENDRES SANT

Les processons penitencials i les danses de la mort provenen com a mínim de la baixa edat mitjana, temps de greus crisis econòmiques, d'epidèmies (sobretot la terrible pesta negra), d'escasseig de queviures, de fam, de por per la creença d'una fi del món propera...

L'Església, amb aquestes paralitúrgies, provava d'impressionar el poble i fer-lo reflexionar sobre la brevetat de l'existència, la dolenteria de la vida pecaminosa i la proximitat de la mort.

A la nostra comarca es conserva encara, com una relíquia dels temps medievals i dels conceptes i actituds que movien l'home d'aquella època, la Dansa de la Mort, de Verges. S'havia celebrat, així mateix, a Rupia, però va desaparèixer l'any 1935.

Recentment he descobert que la Bisbal també havia tingut aquesta dansa però, a diferència de Verges, aquí es practicava el Divendres Sant, en la processó del Sant Enterrament. Vegem-ne les dades que tenim, que són del segle XVIII:

L'any 1792 sabem, per la "crònica" d'una noia de l'alta societat bisbalenca, que escrivia als seus pares que vivien fora de la Bisbal, l'activitat del Divendres Sant d'aquell any. ("Codern ahont son escritas las cartas de Ramona ma naboda en lo temps se restauraba de unas febras malignas en la casa Vilossa de ma heredad de la vila de la Bisbal lo any 1792" Benet de Marimon i de Vilossa).

Gairebé a continuació de les solemnes cerimònies del matí, a primeres hores de la tarda se celebrava l'ofici de tenebres a l'església parroquial amb el cant d'un extens oratori sobre la Passió amb veus solistes, cor i petita orquestra, obra del compositor bisbalenc Manuel Tomàs i Maymí. L'església sense gaire llum era decorada amb domassos negres que penjaven del cor

Dibuix: Jordi Alsina

i de les tribunes o balcons laterals, tota una "escenografia" per accentuar el dramatisme d'aquell dia. Presidia l'altar major una imatge del Sant Crist que admirava per les seves grans dimensions i realisme.

Després d'una pausa breu s'interpretava una cantata per a cor i orquestra titulada *Les Set Paraules*, amb un sermó escaient enmig de cadascuna de les exclamacions que s'atribuïen a Jesucrist moribund a la creu.

Havent sopat començava una lluita processó pels principals carrers. Obria el seguici la Dansa de la Mort. La mort era representada per un home que vestia ben negre: mitges, calces fins al genoll, una jupa amb caputxa que quasi li tapava la cara i sostenia una dalla. Anava envoltat dels seus servidors, un grup de figurants que vestien igual i duïen grans forquetes i torxes; alguns portaven uns tambors per marcar el ritme de la dansa i n'hi havia dos que tocaven a duo una melodia dialogada, amb dos baixons (fagots) i encara un altre personatge que traguava un gran timbal que restava mut mentre els altres instruments interpretaven una dansa molt senzilla que era ballada pels "morts" lliscant els peus i puntejant les notes que marcaven els tambors i la melodia dels fagots. Era segons la "cronista", com "lo ball pla". Però, de tant en tant, en un moment donat, tots els instruments emmudien i esclatava el toc del gran timbal que deixava sentir el seu fort so, sec i penetrant, llavors la Mort feia un salt espectacular i després marcava uns passos saltironant mentre giravoltava brandant la dalla. Volia representar que aleshores segava una vida!

El carrer Ample lloc per on desfilaven les processons més importants.
(Foto: Jordi Saïs)

Tot darrere d'aquest macabre i nombrós grup de la Mort, els seus "ajudants" i les seves "víctimes", caminava un altre encaputxat que portava un gran penó negre amb un esquelet pintat, símbol del destí del cos després del pas de la mort. Quan passaven pel carrer Ample els figurants feien un cercle entorn de la mort i dansaven una mena de ball rodó.

A continuació venia, una mica separat i precedit d'uns quants soldats romans ("manaies"), el Natzarè que era un home pres al castell que havia comès petits delictes. Amb la pesada creu a l'espatlla i arrossegant cadenes lligades als peus, representava el Crist camí del Calvari. Durant el recorregut la gent l'insultava, l'escopia i el bastonejava; s'escenificaven així, d'una manera ben real, l'escarni i les vexacions a què fou sotmès Jesús per part dels fariseus.

Aquell any 1792 la figura del Natzarè la interpretava un mosso de can Cendra, el mas del barri del Vilar, que era captiu al castell perquè havia robat unes monedes a la casa del cavaller Josep A. de Batlle i Milans del Bosch, al Raval.

Es veu que era costum, quan la processó passava per davant l'església de la Pietat, de ventar una coça a l'improvisat natzarè i fer-lo caure per donar més realisme a la història que s'estava representant. Aquell any el pobre mosso de can Cendra va tenir la dissort que la creu, en caure, li va esclafar la mà. La gent deia que era un càstig de Déu per haver robat. Quan s'acabava la processó, a dins l'església parroquial, el pres havia de demanar perdó de les seves malifetes i prometre que no hi tornaria mai més. Aleshores se'l perdonava i l'alliberaven.

Darrere d'aquest figurat natzarè seguia el que anomenaven "lo Sanct Christo gros" de la parròquia, una important imatge de fusta que havia de portar un home cepat a causa del pes d'aquella talla. L'acompanyaven els confreres de la Puríssima Sang que cantaven i repetien el Miserere amb melodia gregoriana.

Després, els membres de la Congregació dels Servents de Maria en els seus Set Dolors portaven la imatge de la Dolorosa, figura d'un gran realisme amb vestits de roba i el Crist mort a la falda. En formava part, amb els congregants, un grup de músics amb flautes.

L'últim "misteri" que desfilava era el que portava el Crist jacent dins d'una urna de vidre envoltat de tota la comunitat de preveres i els frares del convent. També tenia un grup musical: una cobla de "tres quartans" formada per tamborí, flabiol, sac de gemecs i tarota. Tancava el seguici el batlle i els regidors escortats per "gent de armes". La corporació municipal gaudia del privilegi de poder desfilars coberts amb barret durant tot el recorregut de la processó.

Les famílies que tenien balcons i finestres els guarnien amb robes negres per al pas d'aquesta desfilada en senyal de dol i a la vegada feien lluminàries.

Segons el setmanari *El Faro Bisbalense* els anys 1866 i 1867 encara es ballava la dansa de la mort a la processó del Divendres Sant, que conservava així el seu caràcter escatològic, però ja s'havia suprimit el costum de fer representar el Crist a un pres del castell. El van substituir per la famosa imatge del Natzarè de l'església de la Pietat.

De moment no sabem quan va desaparèixer del tot aquesta manifestació paralitúrgica de la Dansa de la Mort i del Sant Enterrament. Potser va ser a causa de les reformes provocades per la revolució liberal.

Els articulistes d'*El Faro Bisbalense*, liberals empedreïts, malgrat elogiar la processó com a espectacle, escriuen ironitzant:

"En Grecia juegos olimpicos.

En La Bisbal procesiones.

!Que "tempora"! exclaman unos,

yo solo digo !Que "mores"!"

Jordi Frigola i Arpa